

Tengkolok Lawan Mahkota Di Selangor, 1934-1938: Konflik Sultan Dengan Residen Dalam Sebuah Negeri Melayu*

Oleh

Abdullah Zakaria bin Ghazali

PENDAHULUAN

Sejak pertama kali sistem Residen diperkenalkan di negeri Melayu pada tahun 1874 mencetuskan konflik di antara Raja dengan Residen. Konflik ini boleh dikategorikan kepada dua: konflik Raja dengan Residen yang mencetuskan pertempuran terbuka; keduanya konflik yang tidak mencetuskan pertempuran. Kedua-dua bentuk konflik ini berlaku kerana penglibatan Residen dalam pentadbiran tempatan. Walaupun mereka sebagai penasihat dalam semua perkara, kecuali adat agama Islam tetapi pada amalnya, residen yang menjalankan pentadbiran. Penglibatan residen ini mendapat bantahan dan tentangan daripada pemerintah, pembesar dan penduduk tempatan. Pengenalan Sistem Residen di Perak mendapat tentangan daripada Sultan Ismail, Sultan Abdullah dan pembesar Perak seperti Dato' Seri Agar Diraja Ngah Kamdin, Dato' Maharaja Lela Pandak Lam, Menteri Ngah Ibrahim, Laksamana Wan Muhammad Amin dan Syahbandar Uda Maamor. Begitu pengenalan Sistem Residen di Pahang mendapat tentangan daripada pembesar Pahang, Dato' Bahaman, Imam Perang Rasul (Tuk Gajah) dan Mat Kilau. Sejak pengasasan Kesultanan Selangor oleh Raja Lumu ibn Yamtuan Muda Johor kedua, Daeng Chelak dengan pengiktirafan Sultan Mahmud (atau Raja Kimas) Perak pada tahun

1766, soal penggantian Raja Muda sehingga tahun 1934 tidak menimbulkan kekecuaan yang ketara. Namun bermula tahun 1934, dengan perletakan jawatan Raja Muda oleh Tengku Musa Eddin¹ perselisihan timbul di kalangan kerabat diraja Selangor. Pada tahun 1930-an timbul soal pelucutan jawatan dan gelaran Raja Muda yang disandang oleh Tengku Musa Eddin, putera sulung Sultan Alaidin Sulaiman Shah dan kemudiannya masalah pengganti beliau. Dalam masalah ini pihak British terlibat secara langsung dalam perlucutan dan perlantikan semula Raja Muda Selangor. Kewujudan masalah ini dapat diperhatikan di mana jawatan dan gelaran yang dikosongkan oleh Tengku Musa Eddin pada 31 Oktober 1934 hanya dipenuhi pada 20 Julai 1936 oleh Tengku Laksamana Tengku Alam Shah, putera ketiga Sultan Alaidin Sulaiman Shah. Kekecuaan ini adalah disebabkan campur tangan British dalam soal ini.

British campur tangan dalam pentadbiran Selangor pada tahun 1874. Dengan alasan kegiatan lanun, Sir Andrew Clarke² mencadangkan Sultan Abdul Samad menerima Frank Swettenham³ sebagai Penolong Residen British. Dalam pada itu tanpa perjanjian rasmi Andrew Clarke secara rasmi melantik J.G. Davidson⁴ sebagai Residen British Selangor.⁵ Pada tahun 1874 Sultan Abdul Samad membuat pengisytiharan menerima pengaruh British. Dalam suratnya itu, baginda menyatakan:

... sebab pertolongan gubermen Inggeris yang telah lalu itu menyelesaikan segala perkara negeri Selangor itu maka ... kita redha akan sebab pegawai Inggeris yaitu British Residen boleh duduk di dalam negeri kita ini menjalankan segala perkara negeri kita itu adanya.⁶

Dengan itu Frank Swettenham dilantik sebagai Penolong Residen British di Selangor. Sir Andrew Clarke dalam suratnya menyatakan Swettenham akan menjadi wakil beliau di Selangor dan juga menyebut:

... sahabata beta [Sultan Abdul Samad] ... boleh harap dan perchaya Tuan Swettenham itu menjadi wakil ka-pada sahabat beta dan menjalankan perkara negeri sahabat beta itu ada-nya.⁷

MENELUSURI KONFLIK SULTAN ALAIDDIN SULAIMAN SHAH - T.S. ADAMS

Konflik Sultan Alaidin Sulaiman Shah dengan T.S. Adams, Residen British Selangor berpunca di sekitarkan soal jawatan Raja Muda Selangor. T.S. Adams yang tidak selari dengan Raja Muda Musa Eddin mendesak British mempengaruhi Sultan Alaidin Sulaiman Shah memujuk Raja Muda Musa Eddin meletakkan jawatan. Apabila usaha tersebut gagal, paksaan digunakan sehingga akhirnya, Raja Muda Musa Eddin meletakkan jawatan pada tahun 1934.

Dalam hal ini suatu tinjauan mengenai adat penggantian dalam kesultanan Selangor wajar diberi perhatian. Dalam kesultanan Selangor, waris takhta kerajaan ialah Raja Muda. Apabila Sultan mangkat, sebelum jenazah dimakamkan, pembesar dan kerabat diraja terdekat akan dipanggil bermesyuarat untuk memilih sultan. Lazimnya Raja Muda dipilih dan dilantik sebagai Sultan. Raja Muda pula ialah putera Sultan yang tua dan tidak kira sama ada anak gahara atau bukan.⁸ Sekiranya putera tersebut tidak layak misalnya mengidapi penyakit seperti buta, bisu dan tidak waras, pilihan akan dibuat ke atas putera yang kedua.⁹ Sekiranya Raja Muda yang dilantik itu mangkat sebelum menduduki takhta kerajaan, jawatan tersebut akan disandang oleh putera tuanya. Sekiranya Raja Muda tidak meninggalkan putera maka putera kedua Sultan akan memegang jawatan tersebut.¹⁰ Sekiranya putera tersebut dirasakan tidak layak oleh Sultan dan para pembesar maka adinda putera itu akan dipilih, atau seterusnya menurut susunan. Dengan lain perkataan putera tua Raja Muda hendaklah dipilih dahulu sebelum putera Sultan kedua, ketiga atau seterusnya mengikut susunan. Dalam penentuan Raja Muda, Sultan terlebih dahulu merujuk Dato' Empat, iaitu Dato' Aru' (gelaran ini tidak lagi wujud pada tahun 1930-an),¹¹ Dato' Penggawa Tua, Dato' Jeram (gelaran ini tidak ada lagi pada tahun 1930-an) dan Dato' Klang, dan baharulah Raja Muda dilantik.¹² Di antara pembesar ini yang terkanan ialah Dato' Aru: beliau akan berdiri mengisytiharkan bahawa dengan titah Sultan calon berkenaan telah dilantik sebagai Raja Muda.¹³ Di masa Sultan Abdul Samad pula, iaitu setelah campur tangan British dalam negeri Selangor baginda telah meminta Residen British, J.P. Rodger bermesyuarat dengan pegawai-pegawai negeri melantik Raja Muda yang fikirkan sesuai. Kemudiannya memaklumkan kepada baginda untuk diisytiharkan.¹⁴

Mereka yang boleh hadir memilih Raja Muda ialah Pembesar-Pembesar Selangor, Orang-Orang Melayu Ternama yang mana mereka dilantik dengan nasihat pentadbiran British. Residen British pula akan mengumumkan syarat-syarat dalam pemilihan tersebut. Para pembesar yang sepatutnya hadir ialah Tengku Panglima Besar, Tengku Laksamana, Engku Panglima Diraja, Engku Seri Paduka Shahbandar, Engku Seri Paduka Panglima Dalam, Dato' Amar Penghulu Istiadat, Dato' Penggawa Permatang Paduka Maha Bijaya, Dato' Penggawa Muda Paduka Maha Bijaya, Dato' Maharaja Lela Setia Paduka, Orang Kaya Maha Bijaya Klang, Orang Kaya Maha Kurnia Bijaya Diraja, Orang Kaya Maha Bijaya Hulu Selangor dan Orang Kaya Tuk Ungku Maha Bijaya Hulu Langat.¹⁵

Sepanjang tahun 1746 hingga 1934 terdapat beberapa orang putera menjadi Raja Muda. Ketika pemerintahan Sultan Sallehuddin (1766-1782), putera tua baginda, Raja Ibrahim dilantik sebagai Raja Muda. Apabila

Sultan Sallehuddin Shah mangkat pada tahun 1782, takhta kerajaan Selangor diduduki oleh Raja Muda Ibrahim. Sultan Ibrahim pula melantik adinda baginda, Raja Nala sebagai Raja Muda. Apabila Raja Muda Nala mangkat di Aceh dalam pertempuran pada tahun 1795, jawatan Raja Muda kosong sehingga tahun 1815.¹⁶ Seterusnya Raja Said, putera Sultan Ibrahim tidak dipilih sebagai Raja Muda pada tahun 1815.¹⁷ Oleh kerana Raja Muda Said mangkat pada tahun 1817 tanpa meninggalkan keturunan lelaki, Sultan Ibrahim menggantikannya dengan puteranya yang lain, Raja Muhammad sebagai Raja Muda.¹⁸ Apabila Sultan Ibrahim mangkat pada tahun 1826, takhta kerajaan Selangor diduduki oleh Raja Muda Muhammad. Sultan Muhammad memerintah Selangor dari tahun 1826 hingga 1857.

Apabila Sultan Muhammad mangkat pada tahun 1857, Tengku Panglima Besar, Raja Abdul Samad ibn Raja Abdullah ibn Sultan Ibrahim dilantik sebagai Sultan Selangor.¹⁹ Raja Jumaat dan Raja Abdullah juga menyokong Raja Abdul Samad.²⁰ Pada masa pemerintahan Sultan Abdul Samad (1857-1898), baginda telah melantik putera sulungnya, Raja Musa sebagai Raja Muda pada tahun 1867. Perlantikan ini pula bukanlah melalui pilihan para pembesar.²¹ Raja Muda Musa mangkat pada tahun 1884, kerana sakit busung sebelum menduduki takhta kerajaan Selangor. Walaupun Raja Tahir adalah putera sulung Raja Muda Musa tetapi beliau tidak dilantik sebagai Raja Muda, kerana dianggap tidak layak.²² Sebaliknya para pembesar yang bersidang dalam mesyuarat yang dianjurkan oleh Residen British Selangor dengan arahan Sultan Abdul Samad memilih Raja Sulaiman sebagai Raja Muda pada tahun 1887.

Pada 31 Ogos 1889 Sultan Abdul Samad memberi titah atau kuasa kepada Raja Sulaiman sebagai Raja Muda Selangor dan jajahan takluknya sebagaimana peraturan adat raja-raja yang sedaulat. Kuasa yang dikurniakan kepada Raja Muda Sulaiman berbunyi seperti berikut:

Maka bahawa dengan sesungguhnya kita Seri Paduka Yang Dipertuan Sultan Abdul Samad Ibn al-marhum Tengku Abdullah empunyai takhta kerajaan negeri Selangor dan serta jajahan takluknya serta dengan nasihat paduka Tuan Residen Selangor yaitu mengurniakan surat kuasa itu kepada cunda kita itu Raja Sulaiman Ibn al-marhum Raja Musa. Maka dengan suka dan redha hati kita yang cunda kita itu kita jadikan Raja Muda negeri Selangor akan memegang perintah barang yang kita kurniakan titah kepadanya yaitu menolong dan membantu di atas pekerjaan negeri dengan menurut adat dan istiadat sekalian raja-raja yang sedaulat. Demikianlah lagi mahu cunda kita Raja Muda ini apa-apa yang hendak diperbuatnya pasal perkara negeri maka hendaklah bermesyuarat dan muafakat dengan paduka Tuan Residen negeri ini serta dengan Ahli Mesyuarat Negeri ini maka baharulah boleh diperbuatnya dan tiada boleh dengan ikhtimal [kehendak] ia sendiri dan lagi ialah jadi ikutan bagi segala anak raja dan anak-anak negeri ini yang di bawah perintah kita hal inilah kita membanyakkan adanya.²³

Perkara ini diumumkan oleh Residen General untuk perhatian anak raja, pegawai dan pedagang, Melayu, India, Cina dan semua rakyat negeri Selangor.²⁴

Sultan Abdul Samad mangkat pada 6 Februari 1898, ketika berusia 93 tahun,²⁵ dan mengikut adat takhta kerajaan Selangor diduduki oleh Raja Muda Sulaiman. Baginda memakai gelaran Sultan Alaidin Sulaiman Shah dan permaisuri baginda bergelar Tengku Ampuan Negeri selangor.²⁶ Ketika pemerintahan Sultan Sulaiman, Residen General, Frank Swettenham, Residen British Selangor, J.P. Rodger dan penggantinya, Conway Belfield menyokong supaya Raja Laut, putera Sultan Muhammad Shah dilantik menjadi Raja Muda. Dengan itu Raja Laut dilantik menjadi Raja Muda pada tahun 1899.²⁷ Pembesar Selangor tidak begitu bersetuju dengan perlantikan tersebut. Bagi Dato' Penggawa Tua Muhammad Shah Raja Laut dilantik sebagai Raja Muda adalah gelaran yang diberikan oleh Residen General Frank Swettenham.²⁸ Pada tahun 1913, Raja Muda Laut mangkat. Jawatan Raja Muda kosong hingga tahun 1919, apabila Tengku Musa Eddin, putera sulung Sultan Sulaiman dilantik sebagai Raja Muda.²⁹

Ketika menjadi Raja Muda Selangor, Tengku Musa Eddin didapati tidak layak memegang jawatan tersebut, dan diperakukan oleh Residen British Selangor, T.S. Adam supaya dilucutkan daripada jawatan Raja Muda; digantikan dengan gelaran baru dengan sedikit elaun. Seterusnya memperakukan bahawa Waris Takhta kerajaan hendaklah dilantik.³⁰ Pada April 1933 Residen British Selangor menulis surat kepada Raja Muda Musa Eddin memaklumkan bahawa gelaran Raja Muda tidak memberi erti bahawa beliau adalah Waris Takhta kerajaan Selangor. Keputusannya belum lagi dibuat untuk menentukan Waris Takhta, tetapi peluang masih diberikan kepada Tengku Musa Eddin untuk menunjukkan sama ada beliau berkelayakan atau tidak untuk menjadi Waris Takhta.³¹

Pada 13 Mei 1934, Residen British Selangor, T.S. Adam membuat laporan mengenai Raja Muda Musa Eddin dan dihantarkan kepada Sir A. Caldecott, Pemangku Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu. Dalam laporannya, T.S. Adam menyatakan bahawa Raja Muda Musa Eddin berusia empat puluh satu tahun yang tidak mempunyai anak dan dikatakan sebagai mandul adalah boros dan tidak pandai berbelanja mengikut kemampuan pendapatannya. Pendapatannya setahun berjumlah \$21,570.00, tidak termasuk kemudahan rumah dan kekurangan tertentu dalam bayaran cukai. Daripada jumlah pendapatannya itu, sebanyak \$300.00 sebulan dipotong untuk bayaran hutang yang dipinjam daripada kerajaan pada tahun 1928. T.S. Adam juga menyatakan bahawa keborosan menyebabkan Tengku Musa Eddin menjalankan penipuan untuk mendapatkan wang, dan ini menyebabkan masyarakat di Selangor membenci dan menghina beliau.

Beliau mengemukakan contoh: Kelab Klang yang berhampiran dengan istana enggan membuka keahlian kepada pegawai tinggi Melayu kerana bimbangkan Raja Muda Musa Eddin akan menjadi ahli. Dengan alasan sejak tahun 1911 sudah tahu dan berhubung dengan Tengku Musa Eddin, T.S. Adam menegaskan bahawa pengamatan dalam tahun 1930-an membuktikan bahawa Raja Muda Musa Eddin tidak boleh dipercayai.

Pada 17 Mei 1934, Pemangku Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu, Sir A. Caldecott mengajukan surat kepada Sir John L. Maffey di Jabatan Tanah Jajahan London, menyatakan bahawa beliau mengenali Tengku Musa Eddin lebih daripada dua puluh tahun. Pernah bersama dalam pamiran di Wembley dan tinggal bersama di Sussex. Pada bulan Mei 1934, Tengku Musa Eddin datang membawa minit laporan yang disediakan dan didapati tidak memuaskan. Walaupun Tengku Musa Eddin menawarkan untuk meletakkan jawatan tetapi Sultan masih menaruh harapan Tengku Musa Eddin akan menunjukkan sikap yang baik. Caldecott menyatakan kepada Tengku Musa Eddin bahawa sekira gagal menunjukkan perkembangan yang baik, jawatan Raja Muda yang disandang akan dilucutkan. Selain daripada itu Caldecott juga melaporkan bahawa kebanyakan orang tidak menyenangi Tengku Musa Eddin pada mula bercakap; tetapi kemudiannya setelah digunakan jampi, orang akan merasakan bahawa beliau adalah seorang yang baik. Di kalangan mereka yang terlibat dalam perniagaan menyifatkan beliau sebagai seorang penipu. Di kalangan mereka yang terlibat dalam pentadbiran pula mendapati Tengku Musa Eddin sebagai seorang yang tidak boleh dipercayai. Caldecott sendiri mendapati bahawa banyak kali Tengku Musa Eddin tidak memenuhi janji kepada. Walaupun cadangan melucutkan jawatan Raja Muda pernah dikemukakan kepada Sir Cecil Clementi Smith tetapi beliau ingin memberi peluang kepada Tengku Musa Eddin. Memandang Sultan Alaidin Sulaiman Shah sudah berusia tujuh puluh tahun dan timbul di kalangan orang Melayu Selangor mengenai pengganti baginda, Caldecott mengesyorkan melucutkan jawatan Raja Muda yang disandang oleh Tengku Musa Eddin dengan segera.³²

Begitu juga, Caldecott mengesyorkan dalam suratnya kepada Sir Philip Cunliffe-Lister bertarikh 17 Mei 1934 supaya memberi kebenaran kepadanya untuk memaklumkan kepada Sultan bahawa jawatan Raja Muda yang disandang oleh Tengku Musa Eddin mesti dilucutkan, kecuali beliau sendiri mengisytiharkan. Di samping itu dalam usaha untuk mengelakkan rasa kurang senang Sultan, Caldecott mengharapkan tidak pihak Jabatan Tanah Jajahan tidak berhalangan membenarkan Sultan menganugerahkan gelaran baru kepada Tengku Musa Eddin dan sagu hati sebanyak \$150.00 sebulan. Gelaran tersebut hendaklah tidak mempunyai sebarang hubungan dengan

makna yang membolehkan ia menjadi Waris Takhta Kerajaan. Perlucutan ini akan memberi kesan yang baik kepada Selangor, kepuasan di kalangan orang Melayu dan Eropah di Selangor. Memandangkan umur Sultan sudah tujuh puluh tahun, Caldecott mengesyorkan supaya dipilih dan dilantik Raja Muda. Caldecott menyatakan bahawa Tengku Panglima Besar Badar Shah tidak layak, sebaliknya Tengku Laksamana Alam Shah, seorang yang cerdik adalah layak untuk jawatan Raja Muda.³³

Pemangku Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu, Sir A. Caldecott memperakukan kepada Jabatan Tanah Jajahan supaya ia diberi mandat untuk memaklumkan kepada Sultan Aladdin Sulaiman Shah bahawa jawatan Raja Muda yang disandang oleh Tengku Musa Eddin hendaklah dilucutkan, kecuali Tengku Musa Eddin mengisytharkan perlucutannya sendiri. Menyatakan tidak berhalangan terhadap Sultan yang hendak menganugerahkan gelaran baru dengan sedikit elaun kepada Tengku Musa Eddin, tetapi gelaran baru itu hendaklah tidak mempunyai erti sejarah dalam fikiran orang Melayu bahawa gelaran tersebut mempunyai hubungan dengan Waris Takhta kerajaan. Sultan dan Pembesar Selangor hendaklah dimaklumkan bahawa pengganti Raja Muda hendaklah dilantik dan dianugerahkan gelaran yang memberi erti sebagai Waris Takhta kerajaan Selangor. Juga menyatakan bahawa putera kedua Sultan, Tengku Badar Shah tidak layak untuk memegang jawatan Raja Muda kerana disifatkan sebagai "... a man of quiet habits but extremely stupid and quite incompetent to direct the affairs of the state with wisdom or to comprehend modern ideas..." tetapi Tengku Laksamana Alam Shah, putera ketiga Sultan, sekiranya dilantik akan diterima oleh pentadbir British. Kini Tengku Laksamana Alam Shah, ajudan Sultan berada di England disifatkan sebagai "...the most intelligent of all the Sultan's son and is possessed of initiative and energy, careful in money matters, of good character and well respected ... he has shown a lively interest in peasant industries in Selangor and the care of unemployed and distressed people in the state." Malah Edward Gent sendiri kagum dengan sikap Tengku Laksamana Alam Shah yang beliau temui di Tanah Melayu dan di England. Beliau mencadangkan supaya Tengku Laksamana Alam Shah dijemput menghadiri Jamuan di Taman Istana Buckingham untuk memperkenalkan beliau dengan Raja England bersama-sama dengan jemputan istimewa luar negeri. Setiausaha Jabatan Tanah Jajahan telah menyemak dengan teliti perakuan Sir A. Caldecott dan akan mehuiskannya dengan telegraf. Perakuan ini dihantar kepada Sir Clive Wigram,³⁴ S.E.V. Luke mengemukakan perakuan Sir A. Caldecott kepada Clive Wigram pada 18 Jun 1934. Dalam suratnya itu, Luke menyatakan masalah kesultanan Selangor dan meminta kebenaran menghantar kelulusan perakuan Sir A. Caldecott dengan telegram. Di samping itu menyatakan

kemungkinan Raja England berminat untuk mengetahui Tengku Laksamana Alam Shah yang kini sedang berada di England buat pertama kalinya, dan diberi kemudahan diplomatik; berharap dihantar jemputan ke Jamuan Taman Istana Buckingham untuk memberi peluang beliau bersama-sama pelawat istimewa dari luar negeri menghadap Raja England.³⁵ Pada 20 Jun 1934, Clive Wigram memaklumkan kepada Jabatan Tanah Jajahan bahawa Raja bersetuju dengan cadangan Setiausaha Jabatan Tanah Jajahan meluluskan perakuan Sir A. Caldecott dengan telegram. Raja England juga mengambil perhatian bahawa Tengku Laksamana Alam Shah berada di England dan kemungkinan akan dibawa menghadap di Jamuan Taman Istana Buckingham.³⁶

Pada 20 Julai 1934, Sir A. Caldecott menulis surat kepada Sir Philip Cunliffe-Lister di Jabatan Tanah Jajahan London memaklumkan bahawa Tengku Musa Eddin bersetuju untuk mengisytiharkan perletakan jawatan Raja Muda dan bercadang akan berangkat ke Mekah, tinggal di sana selama dua tahun. Tengku Musa Eddin akan meninggalkan surat perletakan jawatan tersebut dan meminta supaya hanya diisytiharkan apabila beliau berada di Saudi Arabia. Di samping itu menyatakan juga bahawa Tengku Musa Eddin menghargai langkah kerajaan British tidak menentang pengunegerahan gelaran lain kepadanya. Juga Tengku Musa Eddin memohon pencen sebanyak \$850.00 sebulan. Caldecott tidak memperakukan bayaran pencen sebanyak \$850.00 sebulan, sebaliknya mengesyorkan supaya dibayar \$600.00 sebulan; iaitu \$150.00 pencen peribadi, \$400.00 pencen jawatan dan \$50.00 elaun kereta. Sehingga tahun 1929, hutang Raja Muda Tengku Musa Eddin berjumlah \$100,000.00.³⁷

Sehingga bulan Oktober 1934, Raja Muda Musa Eddin tidak berangkat ke Mekah dan juga mengisytiharkan perlucutan jawatannya. Dengan itu pada 4 Oktober 1934 Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu datang menghadap Sultan memaklumkan bahawa Tengku Musa Eddin tidak layak memegang jawatan Raja Muda dan gelarannya hendaklah dilucutkan. Pada 12 Oktober 1934 Pesuruhjaya Tinggi memaklumkan lagi kepada Sultan bahawa beliau tidak akan mengiktirafkan jawatan Raja Muda Tengku Musa Eddin selepas 1 November 1934. Dalam pertemuan dengan Sultan pada 21 Oktober 1934, Pesuruhjaya Tinggi dimaklumkan oleh Sultan bahawa pembesar Selangor mengambil keputusan bahawa segala keputusan adalah dalam bidang kuasa Sultan, namun mereka berdoa semoga Raja Muda Musa Eddin dikekalkan supaya tidak kehilangan pendapatan. Walaupun Sultan tidak menghalang untuk melucutkan jawatan Raja Muda yang disandang oleh Tengku Musa Eddin dan menggugurkan daripada Majlis Negeri tetapi setakat ini Tengku Musa Eddin tidak melakukan sebagaimana janjinya.*

KONFLIK SULTAN ALAIDDIN SULAIMAN SHAH - T.S. ADAMS

Setelah menjadi Raja Muda kira-kira 15 tahun, pada 31 Oktober 1934, Raja Muda Musa Eddin menisytiharkan perletakan jawatannya.³⁷ Dalam perutusannya kepada rakyat Selangor, khususnya orang Melayu, yang disiarkan di dalam *Straits Budget*, 8 November 1934, Raja Muda Musa Eddin menjelaskan bahawa beliau begitu hampa terpaksa mengisytiharkan pelepasan Raja Muda dengan sebab yang tidak akan beliau nyatakan, tetapi semuanya adalah takdir daripada Allah. Rakyat seharusnya memahami bahawa beliau bukan lagi Raja Muda, dan mengambil kesempatan ini mengucapkan terima kasih kepada semua orang yang membantunya ketika menduduki jawatan tersebut. Juga mengharapkan barang siapa yang tersinggung ketika beliau menjadi Raja Muda, memaafkannya. Harapan beliau semoga Selangor aman dan rakyat memberi taat setia kepada penggantinya. Sultan Sulaiman pada ketika ini berusia 70 tahun tidak mempunyai pilihan kerana tekanan daripada pihak British terpaksa menerima arahan Setiausaha Negeri Tanah Jajahan, yang mendapat perakuan Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu, Sir A. Caldecott, yang dicadangkan pula orang Residen British Selangor, Thomas Adams supaya melucutkan jawatan Raja Muda yang dipegang oleh Tengku Musa Eddin. Pada hal baginda bersama semua puteranya, anggota Majlis dan Pegawai atasan kerajaan Selangor menyokong Raja Muda Musa Eddin melalui rayuan yang dikemukakan kepada Pesuruhjaya Tinggi pada 29 September 1934 supaya memanjangkannya kepada Setiausaha Negeri Tanah Jajahan.

Kekosongan jawatan Raja Muda ini menyebabkan timbulnya masalah penggantian. Walaupun Sultan Alaiddin Sulaiman Shah mempunyai putera kedua, Tengku Panglima Besar Tengku Badar Shah, tetapi pihak British lebih cenderung untuk melantik Tengku Laksamana Alam Shah sebagai Raja Muda Selangor dan Pewaris Takhta Selangor. Dalam usaha untuk mendapatkan restu Sultan Alaiddin Sulaiman Shah, Residen Selangor dan Pesuruhjaya Tinggi beberapa kali berjumpa dan berunding serta cuba mempengaruhi baginda supaya menerima cadangan mereka Tengku Laksamana sebagai Raja Muda. Pada 20 dan 21 November 1934 Tengku Panglima Besar Tengku Badar Shah dimaklumkan bahawa ia tidak layak untuk mewarisi takhta kerajaan Selangor.⁴⁰ Penggantian jawatan Raja Muda yang dikosongkan oleh Tengku Musa Eddin telah membawa kepada mesyuarat para pembesar dan orang ternama Selangor pada 28 November 1934. Sultan Alaiddin Sulaiman Shah tidak hadir, malah tidak dijemput untuk menghadiri mesyuarat tersebut, tetapi pembesar diminta memilih Raja Muda.⁴¹ Sebelum mesyuarat ini Residen telah memberitahu Sultan Alaiddin Sulaiman Shah bahawa putera kedua baginda, Tengku Panglima Besar Tengku Badar Shah tidak akan dipertimbangkan untuk memegang

jawatan Raja Muda dan Waris Takhta Selangor. Seramat lapan belas orang hadir dalam mesyuarat ini; mereka ialah Tengku Panglima Besar (tidak mengambil bahagian dalam mesyuarat), Tengku Laksamana (tidak mengambil bahagian dalam mesyuarat), Engku Shahbandar, Engku Panglima Dalam, Engku Panglima Raja, Raja Musa, Raja Uda, Raja Haji Abdullah, Raja Haji Osman (Presiden), Raja Abdul Hamid, Raja Yusof, Dato' Kaya Abdul Hamid, Dato' Kaya Hasan, Dato' Amar, Dato' Kaya Hulu Selangor, Dato' Engku Hulu Langat, Dato' Penggawa Tua dan Dato' Panglima Perang kiri.⁴² Dalam mesyuarat itu Residen British, Thomas Adams telah memberi ucapan aluan dan mengemukakan garis panduan kepada anggota dalam pemilihan nanti. Deraf ucapan ini tidak dikemukakan dahulu kepada Sultan Alaiddin Sulaiman Shah. Ucapan beliau adalah seperti berikut:

Tengku-Tengku dan Dato'-Dato'

Mesyuarat Orang-Orang Besar Negeri Selangor dipanggil pada hari ini bukannya akan merundingkan perkara yang ringan sahaja melainkan kemajuan negeri dan kejayaan bangsa Melayu haruslah bergantung kepada kepilihan bakal raja.

Oleh sebab itu terpaksa dinasihatkan pada masing-masing yang hadir yaitu wajiblah berfikir siapa daripada anak putera Yang Maha Mulia Sultan yang layak dan yang boleh tahan tanggungan yang amat berat yang berkenaan dengan takhta kerajaan. Jangantah fikir sahaja "Inilah suka, inilah seronok, inilah senang" sebab rosak bangsa kerana laku. Pertama: Mengikut titah Yang Maha Mulia Sultan dan adat zaman dahulu hendaklah ditimbang putera itu daripada yang tua ke bawah maka di dalam timbangan dan rundingan itu wajiblah mengingat-ingat tidak boleh memilih siapa-siapa yang tidak layak mengikut seperti di bawah ini.

Yang Pertama: Hendaklah dipilih seorang yang telah nampak jasanya menjalankan usaha dengan suka sendiri dengan tiada menantikan apa-apa syor atau perintah, jika tiada demikian nescaya tiadalah dapat ia memelihara akan keselamatan negeri dan bangsa Melayu, oleh kerana pad masa yang ke hadapan ini seorang raja yang memerintah itu tiada boleh menantikan cadangan-cadangan yang ditibakan padanya sahaja tetapi hendaklah dengan sendrinya memikirkan perkara-perkara yang boleh memberi kewajipan kebajikan kepada negerinya serta mendatangkan cadangan-cadangan kepada tuan British Residen supaya disiasat dan dijalankan oleh pegawai kerajaan.

Yang Kedua: Hendaklah dipilih seorang yang sempurna timbangan atas hal perbelanjaan yaitu seorang yang tiada berbelanja melainkan diketahuinya dahulu yang ia dapat membayar perbelanjaan itu.

Yang Ketiga: Hendaklah dipilih seorang yang ada pengetahuan atas negeri-negeri yang lain dan yang biasa melawat ke tempat-tempat yang jauh dan yang biasa campur dengan orang lain-lain bangsa istimewa pula bangsa daripada kerajaan yang menaungi negeri Selangor daripada musuh kerana jika tiada pengetahuan itu tiadalah ia mengetahui bagaimana keadaan negeri Selangor di dalam ini tiada boleh faham apa-apa keputusan akan memajukan negeri dan apa-apa keputusan yang harus merosakan negeri dan bangsa Melayu jikalau di dalam timbangan didapati apa-apa hal yang diminta halus atau jawab boleh memanggil sahaja

hadir pada menjawab itu haraplah masing-masing ingat pada hal negeri janganlah berpecah melainkan mencari kemajuan negeri sahaja.⁴³

Hasil mesyuarat ini, sepuluh orang pembesar menyokong Tengku Laksamana Alam Shah, empat Tengku Panglima Besar Tengku Badar dan dua orang tidak mengemukakan pendapat.⁴⁴ Sekiranya diteliti minit mesyuarat pemilihan tersebut keputusannya boleh dikategorikan kepada empat. Pertama yang menyokong Tengku Panglima Besar, keduanya Tengku Laksamana, ketiganya mengikut syarat yang dikemukakan oleh residen calon yang layak ialah Tengku Laksamana dan keempatnya tidak memberi pandangan. Mereka yang menyokong Tengku Panglima Besar ialah Engku Shahbandar, Dato' Kaya Hulu Selangor, Engku Panglima Dalam dan Dato' Amar; penyokong Tengku Laksamana pula ialah Raja Uda dan Raja Haji Abdullah; manakala pembesar lain, Orang Kaya Wijaya Haji Hasan, Raja Abdul Hamid bin Raja Muhammad Tahir, Engku Panglima Raja, Dato' Engku Hulu Langat, Raja Yusuf bin Raja Yaakob, Dato' Kaya Klang, Panglima Perang Kiri dan Raja Haji Osman; keempatnya Dato' Penggawa Tua dan Raja Musa tidak mengeluarkan pendapat. Dalam alasannya, Raja Musa menyatakan bahawa adalah tidak wajar memilih Raja Muda dalam keadaan Raja Muda yang diturunkan dari jawatannya masih hidup; sekiranya Raja Musa Eddin dilucutkan daripada jawatan Raja Muda dan Waris Takhta dan ia adalah tidak berkesan kalau didasarkan kepada adat negeri Selangor; kerabat Sultan tidak semua hadir pada ketika ini dan syarat yang dikemukakan oleh Residen adalah berbeza dengan syarat yang lazim dan tidak mungkin Sultan akan menerima syarat-syarat tersebut. Dalam ketogori yang pertama para pembesar tersebut menyatakan bahawa penggantinya ialah Tengku Panglima Besar. Ketogori kedua pula menyatakan bahawa Tengku Laksamana tergolong dalam syarat yang dikemukakan oleh Residen dan mereka mesti mematuhiinya. Katogori ketiga masing-masing menyatakan bahawa sekiranya berdasarkan kepada syarat-syarat yang dikemukakan makan orang yang layak ialah Tengku Laksamana. Namun di antara mereka ini pula terdapat pandangan yang berbeza; mereka yang menyatakan berdasarkan kepada syarat Tengku Laksamana yang layak ialah Orang Kaya Wijaya Haji Hasan, Raja Abdul Hamid bin Raja Muhammad Tahir, dan Raja Yusof bin Raja Yaakob, manakala Engku Panglima Raja menyatakan keciwanya bila dinyatakan bahawa Tengku Panglima Besar tidak layak. Dato' Engku Hulu Langat pula menyatakan bahawa terserah kepada arahan Sultan. Dato' Kaya Klang dan Panglima Perang Kiri menyatakan bahawa sekiranya didasarkan kepada adat raja-raja Selangor jawatan itu jatuh kepada Tengku Panglima Besar, namun menyerahkan kepada keputusan Sultan. Raja Haji Osman menyatakan bahawa sekiranya syarat yang dikemukakan dipersetujui oleh Sultan, tanpa keraguan pemilihan

jatuh kepada Tengku Laksamana; sekiranya tidak ia akan memilih Tengku Panglima Besar.⁴⁵

Sultan Alauddin Sulaiman Shah tidak berjaya mempertahankan Tengku Musa Eddin sebagai Waris Takhta kerajaan Selangor. Begitu juga, baginda gagal mempengaruhi British menyokong Tengku Panglima Besar Badar sebagai Raja Muda. Namun begitu Sultan Alauddin Sulaiman Shah memperkenankan Tengku Panglima Raja Tengku Badar mula membuat tuntutan jawatan Raja Muda.⁴⁶ Pada 20 Disember 1935, Sultan Alauddin Sulaiman Shah menjawab surat Tengku Panglima Besar Tengku Badar yang meminta izin membuat tuntutan jawatan Raja Muda, dan kandungannya adalah seperti berikut:

Seperti surat anakanda ini berkenaan dengan rundingan yang kebajikan itu tidaklah dapat ayahanda menahankan. Tetapi terlebih dahulu anakanda bermesyuarat dengan orang-orang yang ada berpengetahuan yaitu seperti Dato' Braddell dapat ia memberi fikiran apa-apa pulak [pula].⁴⁷

Pada 31 Januari 1936, Roland Braddell menemui Pesuruhjaya Tinggi memaklumkan bahawa Tengku Panglima Besar Tengku Badar meminta membawa kesnya untuk pertimbangan. Pesuruhjaya Tinggi menegaskan bahawa Tengku Panglima Besar Tengku Badar adalah seorang yang bebal, dan Tengku Musa Eddin pula seorang yang tidak bermoral.⁴⁸ Pada 13 Februari 1936, Tengku Panglima Besar Tengku Badar dan Douglas berada di Singapura bertemu Roland Braddell untuk bertemu dengan Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu. Dalam pertemuan ini Roland Braddell diberikan surat yang di dalamnya mengandungi bantahan putera-puteri Sultan Alauddin Sulaiman Shah terhadap tindakan Residen British T.S. Adams yang telah menimbulkan perselisihan kerabat diraja, serta meminta supaya Pesuruhjaya Tinggi mempertimbangkan segala tindakan yang dilakukan oleh T.S. Adams. Dalam surat ini tercatat nama-nama, Tengku Abdul Majid Shah, Tengku Zainal Karib Shah, Tengku Ahmad Shah, Tengku Akram Shah, Tengku Khalid Shah, Tengku Zainon Karib, Tengku Ibrahim Shah, Tengku Idris, Tengku Uzab Shah, Tengku Abdul Halim Shah, Tengku Shahardin Shah, Tengku Mehran, Tengku Fatimah, Tengku Arfah, Tengku Khalijah, Tengku Asihah, Tengku Noor Aslah dan Tengku Noor Azian. Surat ini pula dikemukakan kepada Setiausaha Sult Gabenor pada 13 Februari 1936.⁴⁹ Pada 15 Februari 1936, Tengku Panglima Besar Tengku Badar dan Roland Braddell bertemu Residen British, T.S. Adams menuntut sebagai pewaris kerajaan Selangor, tetapi tidak dilayan oleh T.S. Adams. Pada 15 Februari 1935 Pesuruhjaya Tinggi menulis surat kepada Sultan Alauddin Sulaiman Shah menyatakan bahawa beliau tidak boleh menerima yang Tengku Panglima Besar Tengku Badar sebagai calon yang baik, kerana bagi beliau Tengku

Laksamana adalah calon yang paling layak.⁵⁰ Sultan Sulaiman dalam suratnya bertarikh 17 Februari 1936 menjelaskan bahawa sekiranya putera sulong tidak boleh menjadi waris takhta maka putera kedua berhak ke atasnya. Dalam suratnya itu Sultan Alaidin Sulaiman Shah menegaskan bahawa baginda dan pembesar Selangor yang bertandatangan, iaitu Dato' Penggawa Tuan Jajahan Kuala Selangor, Dato' Penggawa Muda Kuala Langat, Dato' Kaya Abdul Hamid Kelang, Dato' Kaya Hulu Selangor, Dato' Engku Shamsudin Hulu Langat dan Dato' Amar Mohd. Salleh Penghulu Istiadat meminta supaya mengikut adat negeri Selangor, iaitu sekiranya putera sulong tidak mempunyai putera maka putera kedua yang berhak, dan sekiranya ia mangkat maka puteranya akan menjadi waris takhta.⁵¹

Pada 22 Februari 1936, Roland Braddell telah meninjau pendapat sembilan orang pembesar Selangor mengenai catatan Raja Uda bahawa Sultan Alaidin Sulaiman Shah menegaskan kepada beliau yang Selangor tidak mempunyai adat untuk menentukan waris pengganti.⁵² Selangor, mempunyai adat penggantinya, iaitu Residen British menguruskan dengan sultan untuk pemilihan seorang calon yang layak untuk jawatan Raja Muda. Mereka yang perlu hadir dalam mesyuarat tersebut ialah Pembesar Selangor yang terdiri daripada Tengku Panglima Besar, Tengku Laksamana, Engku Panglima Diraja, Engku Seri Paduka Shahbandar, Engku Seri Paduka Panglima Dalam, Dato' Amar Penghulu Istiadat, Dato' Penggawa Permatang Paduka Maha Bijaya, Dato' Penggawa Muda Paduka Maha Bijaya, Dato' Maharaja Lela Setia Paduka dan Orang Kaya Maha Bijaya Klang.⁵³ Mereka yang ditemuramah oleh Roland Braddell ialah Dato' Penggawa Tua Permatang Paduka Maha Bijaya, Orang Kaya Maha Bijaya Klang, Orang Kaya Maha Bijaya Hulu Selangor, Dato' Penggawa Muda Paduka Maha Bijaya, Orang Kaya Tuk Ungku Maha Bijaya Hulu Langat, Orang Kaya Maha Kurnia Bijaya Diraja, Dato' Amar Penghulu Istiadat, Dato' Maharaja Lela Setia Paduka dan Engku Seri Paduka Shahbandar. Perbincangan ini diterjemahkan oleh Raja Musa.

Roland Braddell menjalankan temuramah secara berasingan tetapi mengemukakan tiga soalan yang sama. Soalan yang dikemukakan adalah seperti berikut: pertama, Raja Muda telah pun dilucutkan dan siapakah yang sepatutnya menjadi Raja Muda berdasarkan adat istiadat Selangor; keduanya, adakah bersetuju atau tidak dengan kenyataan catatan mengenai penggantian takhta kerajaan Selangor? dan ketiganya, siapakah yang diinginkan untuk menjadi Raja Muda? Tiap-tiap seorang daripada sembilan orang pembesar menegaskan bahawa Tengku Panglima Besar untuk soalan pertama; salah untuk soalan kedua dan Tengku Panglima Besar sebagai Raja Muda untuk soalan ketiga.⁵⁴

Walaupun demikian Sultan Alaidin Sulaiman Shah masih berpandukan kepada adat raja-raja Selangor, yang mana putera tua yang diberi keutamaan. Oleh kerana langkah British memperakuikan supaya Tengku Laksamana sebagai Raja Muda menyebabkan Sultan Alaidin Sulaiman Shah memberi pandangan kepada Tengku Panglima Besar Tengku Badar berunding dengan Roland Braddel mengenai masalah jawatan Raja Muda. Dengan restu Sultan Alaidin Sulaiman Shah Roland Braddell menyediakan **PERINGATAN** bagi pihak Tengku Panglima Besar Tengku Badar untuk dikemukakan kepada Raja England bagi menuntut jawatan Raja Muda. **PERINGATAN** ini diterjemahkan dan diberi penjelasan oleh Kapten Hashim, Ahli Perundangan Negeri-Negeri Selat dan dibaca serta disemak oleh Sultan Alaidin Sulaiman Shah.⁵⁵ Pada **PERINGATAN** ini Sultan Sulaiman menurunkan tandatangan dan cop mohor serta menyatakan seperti berikut:

Surat peringatan yang dikarangkan oleh Dato' Braddell Konsul bagi anak saya yang kedua Tengku Panglima Besar itu telah diterjemahkan kepada saya dalam bahasa Melayu dan saya dapati kandungannya semuanya betul dan benar.

Tetapi sukalah saya hendak menyatakan dengan tulisan di sini adalah keberhentian anak sulong saya Tengku Musa Eddin daripada jawatannya menjadi Raja Muda kerana dipaksakan dia oleh **Secretary of State** itu telah dibangkitkan oleh anak-anak saya ahli-ahli Kaunsul dan pembesar-pembesar negeri Selangor seperti yang tersebut di dalam surat sembah mereka itu kepada saya bertarikh 29 September 1934 maka surat sembah itu telah dihantarkan pula kepada Tuan Yang Terutama **High Commissioner** mintak [minta] disampaikan kepada **Secretary of State**.⁵⁶

PERINGATAN ini selesai disediakan pada 8 Julai 1936 dan dikemukakan kepada Setiausaha Jabatan Tanah Jajahan. Peringatan ini memohon supaya Setiausaha Jabatan Tanah Jajahan menarik balik perlintikan Raja Muda kerana ia tidak boleh diterima. Jika sekiranya Setiausaha Tanah Jajahan tidak dapat memberi arahan, maka peringatan ini akan dipersembahkan kepada Raja England. Setiausaha Tanah Jajahan, W. Ormsby Gore, mengemukakan pandangan Pesuruhjaya Tinggi Sir Shenton Thomas bahawa Tengku Badar adalah bodoh dan di bawah telunjuk Tengku Musa Eddin. Seterusnya menyatakan bahawa setelah mempertimbangkan dengan teliti peringatan yang dikemukakan, tanpa keraguan tidak boleh diterima. Beliau bercadangkan menghantar telegram mengarahkan Pesuruhjaya Tinggi, Sir Shenton Thomas memaklumkan kepada Sultan Alaidin Sulaiman Shah bahawa peringatan yang dikemukakan bagi pihak putera baginda, Tengku Badar Shah telah ditimbang dengan teliti, dan dukacita bahawa ia tidak dapat diterima. Oleh itu amat perlu bagi Sultan Alaidin Sulaiman Shah melangsungkan segera perlintikan Tengku Laksamana sebagai Raja Muda. Setiausaha juga mencadangkan untuk menambahkan lagi arahan kepada

Pesuruhjaya Tinggi supaya memaklumkan sultan bahawa peringatan ini telah dipersembahkan kepada Raja England tetapi baginda berkenan mengkabulkan permintaan yang terkandung di dalamnya.⁵⁷

Sultan Alauddin Sulaiman Shah, telah memanjangkan keinginan Setiausaha Tanah Jajahan London untuk melantik Tengku Laksamana sebagai Raja Muda kepada kedua putera tua baginda Tengku Musa Eddin dan Tengku Badar Shah. Tengku Musa Eddin dan Tengku Badar Shah tidak membantah sebarang keputusan yang akan dibuat oleh sultan tetapi mengharapkan bahawa perlantikan tersebut hendaklah berdasarkan kepada adat dan agama Islam, supaya lahir keikhlasan dan kejujuran di hati semua putera baginda dan nama baik sultan sendiri terjamin. Kedua-duanya juga menyatakan kesediaan mematuhi arahan sultan dan membantu baginda dengan harapan baginda akan bebas daripada kritikan.⁵⁸ Di samping itu Tengku Musa Eddin memohon pertimbangan sultan dan ahli majlis untuk mendapatkan elaun bulanan sebanyak \$2,000.00 sebulan seumur hidup; pembatalan hutang dengan kerajaan dan wang sebanyak \$250,000.00. Ganjaran ini dipohon untuk menampung hidupnya; tambahan pula sebelum ini Tengku Musa Eddin telah lama memegang jawatan Raja Muda Selangor.⁵⁹ Manakala Tengku Badar Shah pula memohon elaun bulanan sebanyak \$1,500.00 sebulan seumur hidup dan wang sebanyak \$100,000.00 untuk menjaga nama baik dan kehormatannya.⁶⁰

Pada 1 Julai 1936, hari Rabu mesyuarat diadakan di Istana Mahkota Klang. Mereka yang hadir dalam mesyuarat ini ialah Sultan Alauddin Sulaiman Shah, Lal Tet Loke, E.D. Shearn, W.G.C. Blunn, W.S. Reeve Tucker, Yok Shook Lin, Vethnavenam, Dato' Panggawa Tua, Sheikh-ul-Islam, Engku Panglima Dalam, Engku Shahaksander [Shahbandar], Dato' Amar, Dato' Engku, Dato' Kaya Klang, Dato' Kaya Bijaya dan Dato' Panggawa Muda. Raja Musa bertindak sebagai penterjemah. Catatan minit mesyuarat dibuat oleh E.D. Shearn. Dalam mesyuarat ini Sultan Alauddin Sulaiman Shah membaca surat Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu supaya melantik Raja Muda serta surat yang dibalas oleh baginda kepada Pesuruhjaya Tinggi, dan surat daripada Tengku Musa Eddin dan Tengku Panglima Besar Tengku Badar Shah. Tengku Musa Eddin memohon elaun sebagai \$2,000.00 sebulan sepanjang hayat, \$250,000.00 dan membatalkan hutangnya dengan kerajaan; manakala Tengku Panglima Besar Tengku Badar Shah memohon elaun sebanyak \$1,500.00 sebulan sepanjang hayat dan wang sejumlah \$100,000.00. Mengenai arahan Pesuruhjaya Tinggi, Sultan Alauddin Sulaiman Shah meminta nasihat ahli Majlis mengenai bagaimana untuk mematuhi arahan tetapi tidak menimbulkan perselisihan di antara baginda dengan putera dan di antara putera baginda sendiri. Baginda percaya sekiranya arahan tersebut diikuti pasti akan menimbulkan

perselisihan di antara putera baginda kerana perlantik tersebut mengenerpikan putera tua. Mengenai permohonan Tengku Musa Eddin dan Tengku Panglima Besar Tengku Badar Shah, baginda meminta ahli Majlis mempertimbangkan atau mengemukakan cadangan lain dalam usaha untuk mewujudkan keamanan. Dengan lain perkataan Sultan Alaidin Sulaiman Shah ingin mengelakkan perselisihan di antara putera baginda dan tidak memutuskan hubungan setia di antara baginda dengan Raja England. Setelah bertitah, baginda Sultan Alaidin Sulaiman Shah meninggalkan majlis.

Ahli Mesyuarat yang berbincang telah mengambil beberapa keputusan dan pertimbangan mengenai perkara yang dibangkitkan oleh Sultan Alaidin Sulaiman Shah. Segala keputusan adalah wajar di atas perkenan sultan kerana baginda adalah Pemerintah Negeri. Para pembesar dan ahli tidak rasmi berpendapat bahawa sultan tidak seharusnya bertindak sekiranya baginda merasakan bahawa itu salah. Perhatian perlu diambil di atas kehendak sultan untuk memuaskan tuntutan Tengku Musa Eddin dan Tengku Panglima Besar Tengku Badar Shah. Adalah wajar untuk menghalang sebarang perselisihan dan di masa hadapan persetujuan hendaklah dicapai sebagaimana perkenan baginda. Ahli Majlis juga bersetuju bahawa tambahan elaun adalah wajar diberikan ke atas elaun lama dan begitu juga geran tetapi segalanya terserah kepada sultan.⁶¹

Pada 6 Julai 1936, jam 12.30 tengah hari Sultan Alaidin Sulaiman Shah yang dihadiri oleh Orang-Orang Besar dan ahli Majlis Mesyuarat Negeri telah memperkenankan menganugerahkan kepada Tengku Laksamana Tengku Alam Shah gelaran dan kehormatan Raja Muda. Begitu juga Tengku Panglima Besar Tengku Badar Shah dianugerahkan gelaran dan kehormatan Raja Bendahara. Perlantikan ini dilaksanakan berdasarkan kepada adat istiadat Negeri Selangor, terutamanya ketika Sultan Abdul Samad bersemayam di atas takhta kerajaan.⁶²

Pada 20 Julai 1936 Tengku Laksamana Tengku Alam Shah telah dilantik sebagai Raja Muda Selangor. Tengku Musa Eddin diberi gelaran Tengku Kelana dan Tengku Panglima Besar Tengku Badar Shah dilantik sebagai Raja Bendahara. Tengku Badar menandatangani tauliah sumpah setia pada 20 Julai 1936 di Balai Rong Seri, Istana Mahkota Puri dengan disaksikan oleh Tengku Mahmud Zuhdi dan J.J. Sheehan. Tauliah sumpah setia berbunyi:

Bahawa dengan sesungguhnya patik Tengku Badar Shah membetulkan hati kepada Allah dan Rasul-jullah serta meneguhkan setia kepada Yang Maha Mulia Sultan Alaidin Sulaiman Shah dan kepada kerajaan negeri Selangor, tiada berniat cita berbuat derhaka atau berbuat anianya kepada segala manusia melainkan dengan jalan sebenarnya. Jika patik berniat derhaka melainkan tiada selamat patik selama-lamanya.⁶³

Pada 20 Julai 1936 persiapan dibuat. Dua buah kerusi untuk Yang Maha Mulia Sultan dan Residen British disediakan di atas balairong seri. Di hadapan singahsana pula dihamparkan permaidani dan disediakan kerusi di kiri dan kanan permaidani tersebut untuk diduduki oleh pegawai kerajaan, anak-anak raja, Orang-Orang Besar dan saudagar-saudagar Cina mengikut taraf dan kedudukan masing-masing. Para jemputan hendaklah memakai pakaian jawatan masing-masing; pakaian lengkap mengikut adat negeri masing-masing, tetapi bagi orang Melayu tidak boleh memakai gombang. Orang bukan Melayu boleh memakai pakaian adat mereka. Hanya mereka yang jemput sahaja yang boleh masuk di serambi balairong seri. Di bahagian tengah balairong seri dihamparkan puadai kekuning-kuningan dari bawah singahsana hingga ke hujung balai, yang mana akan menjadi jalan kepada mereka yang akan menerima anugerah. Di belakang kerusi di atas singahsana diatarkan empat di kanan dan empat di kiri - 8 lembing, 8 benderang, 8 pedang dan 8 payung.

Pada tahun 1936 Sultan Alauddin Sulaiman Shah berangkat ke England untuk berbincang mengenai masalah Selangor. Baginda berada di London dari bulan Oktober hingga November 1936. Ketika berada di England Sultan Alauddin Sulaiman Shah bertemu dan berbincang dengan Setiausaha Negeri Jabatan Tanah-Jajahan, Sir Ormsby-Gore mengenai Perlembagaan Selangor, perlantikan Residen Selangor dan bantuan kewangan. Mengenai Perlembagaan, Sultan Sulaiman menegaskan bahawa ia akan digubai oleh baginda dengan bantuan Majlis dan akan didasarkan kepada Perlembagaan Johor; mengenai Residen pula baginda melahirkan supaya residen yang hendak dilantik nanti hendak mendapat perkenan daripada baginda, dan mengharapkan Residen British Selangor, T.S. Adams ditukarkan sebelum baginda pulang ke Selangor. Baginda begitu gembira apabila diberitahu oleh Setiausaha Negeri Jabatan Tanah-Jajahan bahawa T.S. Adams telah dinaikkan pangkat dan akan bertugas di Nigeria. Mengenai bantuan kewangan pula baginda memohon supaya menaikkan elauan bulanan untuk sultan sebanyak \$20,000.00 sebulan; dan juga menimbangkan bantuan kepada kedua-dua putera baginda, Tengku Musa Eddin dan Tengku Badar Shah. Sultan Sulaiman juga telah dibawa oleh Sir Ormsby-Gore dan Irvine dari Jabatan Tanah-Jajahan menghadap Raja England.

Sultan Alauddin Sulaiman Shah seringkali menegaskan bahawa baginda tidak membezakan putera-puteranya, tetapi pengalamannya dengan perlucutan jawatan Raja Muda Tengku Musa Eddin dan mengeneipkan putera keduanya Tengku Panglima Besar Tengku Badar Shah telah mengganggu jiwa dan fikiran. Walaupun pihak Pesuruhjaya Tinggi berpendapat bahawa Sultan Alauddin Sulaiman Shah sepatutnya tidak perlu merisaukan diri, tetapi pihak Jabatan Tanah-Jajahan menegaskan supaya

mengakui bahawa itulah perasaan yang dialami oleh Sultan Alauddin Sulaiman Shah. Oleh kerana keadaan inilah Jabatan Tanah Jajahan mengemukakan cadangan kepada Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu Sir Shenton Thomas supaya mengemukakan padangan mengenai permintaan sultan. Mengenai kewangan, Sir Shenton Thomas mencadangkan supaya mengambil peruntukan Residen dan Sultan untuk membina rumah kepada Tengku Musa Eddin dan Tengku Panglima Besar Tengku Badar Shah. Keduanya meluputkan jumlah hutang belum diselesaikan oleh Tengku Musa Eddin dan perlu menegaskan bahawa pada hari kemudiaan kerajaan tidak akan menyelesaikan hutang persendirian kerabat diraja. Ketiganya menurunkan kadar bayaran hutang bulanan Sultan Alauddin Sulaiman Shah kepada kerajaan dari \$2,500.00 kepada \$1,000.00 sebulan. Melalui cara ini tidak akan menghadapi masalah untuk mendapat kelulusan sama daripada Majlis, dan begitu juga dapat mengelakkan daripada tuntutan kenaikan elaun oleh sultan-sultan lain. Pihak Jabatan Tanah Jajahan meminta Pesuruhjaya Tinggi berbincang dengan sultan sendiri.

Walaupun Sultan Alauddin Sulaiman Shah gagal dalam usahanya untuk meletakkan Raja Bendahara Tengku Badar Shah sebagai Raja Muda Selangor tetapi baginda berjaya memperolehi tuntutan lain: baginda dihadiahkan sebanyak \$250,000.00, pembatalan pinjaman perumahan sebanyak \$36,468.90, pembatalan pinjaman kerajaan sebanyak \$117,351.95, pembayaran balik wang sebanyak \$66,993.39 yang digunakan bagi membayar hutang Tengku Musa Eddin dan kenaikan elaun sebanyak \$2,500.00 sebulan. Jumlah yang diterima tidak termasuk elaun ialah \$470,814.84. Daripada jumlah \$250,000.00 hadiah yang disyiharkan pada hari Jubli Emas Sultan Alauddin Sulaiman Shah pada tahun 1937, sebanyak \$150,000.00 baginda berikan kepada Tengku Kelana Tengku Musa Eddin dan bakinya \$100,000.00 kepada Raja Bendahara Tengku Badar Shah.

Pada 31 Mac 1938, jam 5.20 petang Sultan Alauddin Sulaiman Shah mangkat di istana Negara, Klang. Kemangkatan baginda disyiharkan dengan 17 das tembakan meriam di Klang dan Kuala Lumpur. Pada 1 April 1938, Raja Bendahara Tengku Badar Shah memanggil mesyuarat pembesar di Istana Mahkota. Raja Muda Tengku Alam Shah, Tengku Klana Tengku Musa Eddin dan Dato' Kaya Klang tidak hadir dalam mesyuarat tersebut.⁴⁴ Dalam mesyuarat ini mereka yang hadir, Tengku Badar Shah, Raja Nong-Tengku Abdul Aziz Shah, Tengku Ahmad Shah, Tengku Zainun, Tengku Ekram, Raja Mahdi, Tengku Shahrudin Shah, Raja Adnan, Tengku Ibrahim Shah, Tengku Abdul Halim Shah, Raja Uda, Raja Yusuf, Dato' Orang Kaya Bijaya (Haji Hasan), Dato' Penggawa Muda, Dato' Penggawa Tua, Raja Haji Othman, Raja Abdul Hamid, Tuk Engku, Dato' Madun, Raja Abdullah dan Dato' Panglima Perang Kiri bersetuju bahawa Raja Muda Alam Shah

dilantik sebagai Sultan Selangor. Namun begitu tiga orang pembesar, Dato' Kaya Hulu Selangor, Dato' Amar dan Raja Musa mengemukakan persetujuan bertulis. Mereka menyatakan bahawa oleh kerana kerajaan British bersetuju, mereka mematuhiinya, tetapi menegaskan bahawa perliantikan tersebut bercanggah dengan adat.⁶⁵

Di hari upacara pemakaman jenazah Sultan Alaiddin Sulaiman Shah pada 4 April 1938, Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu yang mendapat kebenaran daripada Raja George VI Great Britain, Ireland mengisytiharkan Raja Muda Alam Shah sebagai Sultan Selangor dengan gelaran Sultan Hishamud-din Alam Shah.⁶⁶ Selepas pengisytiharan dibuat, jenazah al-marhum Sultan Ala'iddin Sulaiman Shah dimakamkan.

KESIMPULAN

Konflik Sultan Alaiddin Sulaiman Shah - Residen British T.S. Adams adalah satu contoh konflik yang beriakku di antara Sultan - Residen dalam sebuah negeri Melayu. Dalam konflik ini Sultan Alaiddin Sulaiman Shah tidak berjaya mempertahankan putera sulong baginda, Tengku Musa Eddin sebagai bakal Sultan Selangor. Sultan Alaiddin Sulaiman Shah juga gagal menuntut jawatan Raja Muda dan Waris Takhta kerajaan kepada putera kedua baginda, Tengku Badar Shah. Namun begitu baginda berjaya mendapat kelulusan kerajaan British membatalkan hutang Tengku Musa Eddin; tambahan elaun dan wang hadiah. Apa yang lebih penting lagi, Sultan Alaiddin Sulaiman Shah berjaya menuntut Residen British T.S. Adams ditukarkan dari Selangor.

KEPENDEKAN

C.O.	-	Colonial Office
JMBRAS	-	Journal Of The Royal Asiatic Society, Malayan Branch
MTMRMS	-	Memorial Presented On Behalf Of His Highness Tungku [Tengku] Badar Shah, Tungku [Tengku] Panglima Besar Of Selangor, Concerning His Right And Claim To Be Appointed Raja Muda Of Selangor
OCS	-	Opinion Of The Chiefs Of Selangor
T.T.	-	tanpa tarikh

NOTE

- * Artikel ini adalah kemas kini kertas kerja yang dibentangkan dalam Seminar Jabatan Sejarah di Perpustakaan Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, pada 31 Julai 1996.
1. Tengku Musa Eddin ibn Sultan Alaidin Sulaiman Shah diputerakan pada bulan Disember 1893. Mendapat didikan di Victoria Institution dan Maktab Melayu Kuala Kangsar. Tahun 1913-16 bertugas sebagai Timbalan Pesuruhjaya (Melayu) Polis Negeri-Negeri Melayu Bersekutu. Anak Melayu terawal menyertai pasukan sukarela dan memakai pangkat Leftenan Muda pada tahun 1916 dan pada tahun 1930-an berpangkat Kapten Kehormat. Mulai tahun 1920 menjadi ahli Majlis Mesyuarat Negeri. Tahun 1920-34, menjadi A.D.C. kepada beberapa orang Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu. Tahun 1927 menjadi Mesyuarat Persekutuan dan terpilih sebagai salah seorang ahli jawatankuasa menyusun semula Majlis Persekutuan. Beliau juga adalah Ahli Lembaga Gabenor Kolej Melayu Kuala Kangsar, Timbalan Presiden Lembaga Pengurusan Petempatan Pertanian Melayu, Kuala Lumpur dan Ahli Jawatankuasa Kolej Perubatan King Edward VII, Singapura.
 2. Sir Andrew Clarke dilahirkan pada tahun 1824. Beliau mendapat didikan di Royal Military College, Woolwich. Andrew Clarke mula berkhidmat dengan Jurutera Diraja British pada tahun 1844 dan selama 20 tahun memegang jawatan penting dalam perkhidmatan awam di Britain dan Australia. Beliau dilantik sebagai Gabenor Negeri-Negeri Selat, 1873 - 1875. Emily Sadka, *The Protected Malay States 1874-1895*. Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1970, hlm. 46.
 3. Sir Frank Athelstane Swettenham berkhidmat sebagai Kadet dalam perkhidmatan Negeri Selat pada tahun 1870. Beliau memegang berbagai jawatan di Tanah Melayu dan bersara pada tahun 1906 sebagai gabenor. J.M. Gullick, *Rulers and Resident: Influence and Power in the Malay States 1870-1920*. Singapore: Oxford University Press, 1992, hlm. 369.
 4. James Guthrie Davidson seorang peguam dan ahli perniagaan yang terkenal di Singapura pada tahun 1861-1891. Beliau beberapa tahun menjadi Penasihat Undang-undang dan penyokong kewangan Tunku Kudin Selangor. Emily Sadka, *The Protected Malay States 1874-1895*, hlm. 66. J.M. Gullick, *Rulers and Resident: Influence and Power in the Malay States 1870-1920*, hlm. 364.
 5. Barbara Watson Andaya and Leonard Y. Andaya. *A History of Malaysia*. Hong Kong: The Macmillan Press, 1992, hlm. 158.
 6. SP. 12/28, Pengisytiharan Sultan Abdul Samad.
 7. SP. 12/28, Sir Andrew Clarke kepada Sultan Abdul Samad, 18 Jun 1875.
 8. C.O.717/117, Pesuruhjaya Tinggi kepada J.H. Thomas, 7 April 1936, enclosure 1, "Memorial Presented on behalf of His Highness Tunku (Tengku) Badar Shah, Tunku Panglima Besar Selangor, Concerning His Right and Claim to be appointed Raja Muda of Selangor" (Seterusnya diringkaskan sebagai C.O.717/117, "MTBRMS").
 9. C.O.717/117, Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu kepada J.H. Thomas, 7 April 1936, Enclosure C, "Opinion of the Chiefs of Selangor", (Seterusnya diringkaskan sebagai C.O.717/117, "OCS"). Dato' Penggawa Tua, Muhammad Shah, Kampung Kuantan, 1 Mac 1936; Dato' Orang Kaya Maha Bijaya Klang; Dato' Penggawa Muda Paduka Maha Bijaya; Dato' Amar Penghulu Istiadat; Engku Seri Paduka Panglima Dalam; Dato' Maharaja Lela Setia Paduka; Engku Seri Paduka Shahbandar; Ketua Kadi.
 10. C.O.717/117, "OCS", Dato' Penggawa Tua, Muhammad Shah, Kampung Kuantan, 1 Mac 1936; Dato' Orang Kaya Maha Bijaya Klang; Dato' Orang Kaya Maha Bijaya Hulu Selangor; Dato' Orang Kaya Tuk Engku Maha Bijaya Hulu Langat.

11. Gelaran ini telah ditukar kepada Orang Kaya Maha Kurnia Bijaya Diraja pada tahun 1928. (Khoo Kay Kim, "Raja Lumu/Sultan Salehuddin: The Founding of the Selangor Dynasty", *JMBRAS*, Vol. 58, Pt. 2, 1985, hlm. 10).
12. C.O. 717/117, "OCS", Dato' Penggawa Tua, Muhammad Shah, Kampung Kuantan, 1 Mac 1936.
13. C.O.717/117, "MTBRMS", Appendix IV, Sultan Abdul Samad kepada Tuan Rodger, 11 Ogos 1887: "Opinion of the Chiefs of Selangor".
14. C.O.717/117, "MTBRMS", Appendix III, Sultan Abdul Samad kepada Tuan Residen J.P. Rodger, 8 Januari 1887.
15. C.O.717/117, "MTMRMS", Appendix I, "Note on the succession to the throne of Selangor".
16. C.O.717/117, "MTBRMS", hlm. 10.
17. C.O.717/117, "MTBRMS", hlm. 5.
18. C.O. 717/117, "Opinion of the Chiefs of Selangor", Dato' Penggawa Tua, Muhammad Shah, Kampung Kuantan, 1 Mac 1936; "MTBRMS", hlm. 5.
19. C.O. 717/117, "Opinion of the Chiefs of Selangor", Dato' Penggawa Tua, Muhammad Shah, Kampung Kuantan, 1 Mac 1936.
20. C.O.717/117, "MTBRMS", hlm. 6.
21. C.O. 717/117, "Opinion of the Chiefs of Selangor", Dato' Penggawa Tua, Muhammad Shah, Kampung Kuantan, 1 Mac 1936.
22. C.O.717/117, "Opinion of the Chiefs of Selangor", Dato' Penggawa Tua, Muhammad Shah, Kampung Kuantan, 1 Mac 1936.
23. C.O.717/117, "MTBRMS", Appendix V, "Kuasa dikurniakan kepada Cunda Raja Muda", hlm. 26. Surat ini dicop mohor oleh Sultan Abdul Samad. Surat ini terkarang di Pejabat Kerajaan, Bukit Indera Susunan, Kuala Lumpur, Bandar Baharu, 31 Ogos 1889.
24. C.O.717/117, "MTBRMS", hlm. 12.
25. C.O.717/117, "MTBRMS", hlm. 7.
26. C.O.717/117, "MTBRMS", hlm. 12.
27. C.O. 717/117, Pesuruhjaya Tinggi kepada J.H. Thomas, 7 April 1936.
28. C.O.717/117, "Opinion of the Chiefs of Selangor", Dato' Penggawa Tua, Muhammad Shah, Kampung Kuantan, 1 Mac 1936.
29. C.O. 717/117, "Comments on the petition by paragraphs".
30. C.O. 717/105, minit, 17/5/34.
31. C.O. 717/105, minit Edward Gent, 13.6.34.
32. C.O. 717/105, Sir A. Caldecott kepada Sir John L. Maffey, 17 Mei 1934.
33. C.O. 717/105, Caldecott kepada Sir Philip Cunliffe-Lister, 17 Mei 1934.
34. C.O. 717/105, minit Sir E. Gent, 13.6.1934.
35. C.O. 717/105, S.E.V. Luke kepada Clive Wigram, 18 Jun 1934.
36. C.O. 717/105, Clive Wigram kepada S.E.V. Luke, Jabatan Tanah Jajahan, 20 Jun 1934.
37. C.O. 717/105, Sir A. Caldecott kepada Sir Philip Cunliffe-Lister, Jabatan Tanah Jajahan London, 20 Julai 1934.
38. C.O. 717/105, telegram Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu kepada Setiausaha Jabatan Tanah Jajahan London, 23 Oktober 1934. Telegram ini diterima oleh Jabatan Tanah Jajahan pada pukul 2.21 petang, 23 Oktober 1934.
39. C.O. 717/112, Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu kepada Jabatan Tanah Jajahan, London, 4 November 1935.
40. C.O. 717/117, "Comments on the petition by paragraphs".
41. C.O.717/117, "MTBRMS", hlm. 13.
42. C.O.717/117, "MTBRMS", Appendix VII, "Translation from the photostat of the minutes in Malay", hlm. 28.
43. C.O.717/117, "MTBRMS", Appendix VI, hlm. 27
44. C.O.717/117, "MTBRMS", hlm. 13.

45. C.O.717/117, "MTBRMS". Appendix VII. "Translation from a photostat of the minutes in Malaya".
46. C.O.717/117, "MTBRMS", hlm. 18.
47. C.O.717/117, "MTBRMS", Appendix VIII, Surat Sultan Sulaiman kepada Tengku Panglima Besar Tengku Badar, Istana Mahkota Klang, 20 Disember 1935.
48. C.O. 717/117, Pesuruhjaya Tinggi kepada J.H. Thomas, 7 April 1936.
49. C.O. 717/117, Roland Braddell kepada Setiausaha Sulit Gabenor Singapura, 13 Februari 1936, terlampir surat daripada kerabat diraja kepada Roland Braddell. (t.t.).
50. C.O. 717/112, Pesuruhjaya Tinggi Negeri-Negeri Melayu Bersekutu kepada Jabata Tanah Jajahan, London, 4 November 1935.
51. C.O. 717/117, Pesuruhjaya Tinggi kepada J.H. Thomas, 7 April 1936.
52. C.O.717/117, "MTBEMS", Appendix II, Roland Braddell kepada Setiausaha Sulit Gabenor, Singapura, 24 Februari 1936.
53. C.O.717/117, "MTBRMS", Appendix I, "Note on the succession to the throne of Selangor", hlm. 20.
54. C.O.717/117, "MTBRMS", Appendix II, Roland Braddell kepada Setiausaha Sulit Gabenor, Singapura, 24 Februari 1936.
55. C.O.717/117, "MTBRMS", hlm. 18.
56. C.O.717/117, "MTBRMS", "Appendix IX", hlm. 31. Di dalam Memorial ianya ditulis dalam bahasa Inggeris.
57. C.O.717/117, W. Ormsby Gore kepada Wigram, (deraf), 8 Jun 1936.
58. C.O.717/117, "The Selangor Succession", Tengku Musa Eddin kepada Yang Maha Mulia Sultan, (t.t.); Tengku Badar Shah kepada Yang Maha Mulia Sultan. (t.t.).
59. C.O.717/117, "The Selangor Succession", Tengku Musa Eddin kepada Yang Maha Mulia Sultan, (t.t.).
60. C.O.717/117, "The Selangor Succession", Tengku Badar Shah kepada Yang Maha Mulia Sultan, (t.t.).
61. C.O.717/117, "The Selangor Succession", Enclosure No.2, "Note of Proceedings, 1st July 1936, Istana Mahkota Klang", hlm.1-3.
62. C.O. 717/117, Enclosure A, "Titah Yang Maha Mulia Sultan Selangor", 6 Julai 1936.
63. C.O. 717/117, Tauliah Sumpah Setia, 20 Julai 1936.
64. C.O.717/130, Sir Shenton Thomas kepada W.G.A. Ormsby Gore, 27 April 1938, Enclosure 1, S.W. Jones, 'Memorandum', 12 April 1938.
65. C.O.717/130, Sir Shenton Thomas kepada W.G.A. Ormsby Gore, 27 April 1938, terlampir Enclosure B.
66. C.O.717/130, Sir Shenton Thomas kepada W.G.A. Ormsby Gore, 27 April 1938, Enclosure E.